

BENGT PERNOW:

Är akademikerna tysta?

Visst har det blivit en förändring till det bättre när det gäller akademikernas debattiver, skriver Karolinska Institutets rektor Bengt Pernow. Flitigast i elden är ekonomerna. Insikten om vikten av att satsa på forskning har också ökat markant det senaste decenniet. Typiskt för 60-talet är att U68-utredningen bara bestod av byråkrater utan egen erfarenhet av hur högskolan fungerade. När den borgerliga regeringen tillsatte den stora utredningen inom högskolesektorn om forskningens framtid anförtröddes den däremot till idel akademiker. Lika viktigt som att delta i samhällsdebatten är att informera om forskningens utveckling vilket nu sker alltmer vid högskolor och universitet.

I Svensk Tidskrift 8/82 uppfordrar Anders Arfwedson akademikerna till debatt. Han har förmodligen rätt i sin bedömning att forskarna var mer debattlystna förr. Skälen härtill har Torgny Segerstedt, som under sin rektorstid flitigare än de flesta stod på barrikaderna och försvarade universitetens frihet, analyserat på ett träffande sätt (Svensk Tidskrift 9-10/82).

Naturligtvis kunde debattiverna vara större men jag tycker att man nu kan notera en påtaglig förändring till det bättre. Flitigast i elden är högskoleekonomerna av olika kulörer och deras inlägg gör uppenbarligen intryck att döma av alla svaromål från politikernas sida. Ett annat exempel är den från början förvirrade lekmanadebatten om genteknologin som ställdes till rätta genom flera tunga inlägg från forskarnas sida.

Det finns, som Arfwedson och Segerstedt påpekar, sannolikt flera skäl till denna fluktuation i debattlusten under årens lopp. En viktig faktor är i vilken utsträckning samhället visat tilltro till och intresse för forskningen och forskarna. Det är alldeles påtagligt att detta intresse och inte minst insikten om vikten av att satsa på forskning markant ökat i vårt samhälle. För något decennium sedan var intresset för forskning påfallande svalt bland politiker och olika organisationer. Grundforskningens värde ifrågasattes. Däremot fann den tillämpade forskningen nåd i förhoppning om att den på kort sikt skulle ge utdelning. Situationen är idag en annan. Politikerna lyssnar på forskarnas budskap och utnyttjar deras sakkunskap i planering och resursfördelning. Personalorganisationerna håller sig med egna forskningskommit-

téer som lägger fram idéprogram med högskolan i centrum. Ibland tycker man sig nästan möta en övertro på forskningens möjligheter att rädda oss ur den ekonomiska krisen.

Ökat inflytande för forskarna

Parallellt med denna varierande syn på forskningens betydelse för samhället har också forskarnas inflytande på utvecklingen förändrats. Två ytterligheter må tjäna som exempel härpå. U68-utredningen, som kom att ligga till grund för nu gällande högskoleförordning, utfördes på den förra socialdemokratiska regeringens uppdrag helt av byråkrater utan egen erfarenhet av hur högskolan fungerar. Deras förslag kritiserades häftigt av företrädare för högskolan, som dock i mycket ringa grad fick gehör för sin kritik. Nu är alla överens om att denna förordning måste ändras på väsentliga punkter. Det motsatta exemplet är den senaste stora utredningen inom högskolesektorn om forskningens framtid, som den borgerliga regeringen anförtrorde dåvarande universitetsrektorn Carl-Gustaf Andrén, som till sitt förfogande fick en expertgrupp av idel aktiva forskare. Den senare utredningen präglades också i ovanligt hög grad av insikt i högskolans aktuella problematik och gav konkreta förslag till en rad åtgärder ägnade att stärka högskolans möjligheter att bidra till en positiv samhällsutveckling. Förslagen i denna utredning beaktades också i hög grad i den i höstas framlagda forskningspolitiska propositionen.

Det är alltså tydligt att en omsvängning ägt rum i politikernas attityd till och förtroende för forskarna, till vilket san-

nolikt en rad faktorer bidragit. Kanske inte utan viss rätt betraktades universiteten förr av många utanför deras värld som delvis avskärmad från samhället och bilden av forskaren i ett elfenbengtorn var inte ovanlig. Forskarna själva torde inte ha varit utan skuld till denna uppfattning. Deras intresse för att på ett begripligt språk motivera och beskriva sina insatser och förklara deras betydelse för samhället var ljust. Härvidlag kan vi notera en radikal förändring under senare år. Nu ifrågasätter ingen politiker-nas och andra beslutsfattaress, likaväl som en bred allmänhet, rätt till insyn i hur de stora resurser samhället ställer till forskningens och den högre utbildningens förfogande disponeras och vilka resultat som kommer fram ur denna satsning. För högskolans forskare är det likaså uppenbart att en allsidig information om hur dessa medel utnyttjas utgör en förutsättning för ett fortsatt och helst utökat resurstillskott till högskolesektorn.

Information om forskningen

Forskningsinformationen har som följd av detta ändrade synsätt effektiviserats i ett nära samarbete mellan högskolan, dess överordnade myndigheter och andra statliga organ. Forskningsrådsnämnden ställer medel till förfogande för högskolans informationsverksamhet och stimulerar till innovationer inom detta område. Vid flertalet universitet och större högskolor finns idag särskilda informationsenheter med uppgift att kontinuerligt kanalisera information om forskningsutvecklingen till myndigheter och massmedia. Högskolorna anordnar in-

formationsdagar, utställningar, öppet hus eller finner andra former för information om sin verksamhet riktad till politiker, allmänheten, massmedia, skolgång eller andra grupper. Denna alldeles påtagligt ökade insikt hos akademikerna om vikten av att ge en saklig och begriplig information om sin verksamhet är enligt min mening lika väsentlig som ett flitigt deltagande i samhällsdebatten.

Men det finns också andra faktorer av betydelse. Den nu gällande högskoleförordningen har ökat samhällets inflytande på högskolan. Detta har skett genom att politiskt verksamma sk allmänrepresentanter blivit ledamöter i högskolans högsta beslutande organ liksom även i regionstyrelserna, som har viss övergripande beslutsfunktion över högskoleutbildningen. Enligt min erfarenhet har flera av dessa allmänrepresentanter efter en ganska trevande början numera blivit tämligen väl insatta i högskolans problematik och kan bidra till att sprida information om dess betydelse för samhällsutvecklingen och dess resursbehov. Eftersom politiker har tillgång till kanaler som inte står högskolans egna representanter till buds har detta lett till ett mer heltäckande informationsutbud.

Aktuella framsteg inom forskningen får numera ökat utrymme i dagspressen och flera ledande dagstidningar har re-

gelbundet återkommande uppslag om forskning. Även detta är naturligtvis ett uttryck för ett ökat intresse från en upplyst allmänhet om vad som händer inom högskolan. Intresset tycks härvidlag främst vara centrerat till medicin och naturvetenskap och allt fler journalister profilerar sig mot dessa områden. Kvaliteten är väl ännu varierande men ambitionen hög. Rätt utnyttjad har högskolan här en värdefull kanal att nå ut med sitt budskap och informera om sin verksamhet. Men då måste också högskolan känna ansvar för att utbilda och informera dessa journalister, fortlöpande förse dem med information och hjälpa dem att sova i det ymniga nyhetsflödet. Flera högskolor anordnar idag konferenser mellan journalister och forskare och låter unga journaliststuderande pry på deras institutioner.

Mer än tidigare arbetar således universitet och högskolor metodiskt och målmedvetet med information om sin verksamhet inom utbildning och forskning. Det är alldeles tydligt att denna öppnare attityd i positiv riktning påverkat samhällets syn på forskningens betydelse för dess utveckling och medfört att samhället i större utsträckning än tidigare lyssnar på högskolan och utnyttjar dess sakkunskap. Det tysta universitetet är därför enligt min mening idag ingen realitet.